

הבה נקדש שם שמים בבחינת השעיר לה' ולא חס ושלום בבחינת השעיר לעזאזל!

|| הרה"ג ר' פנחס פרידמן ||

"כי בודאי לא נעדרה כוונתו יתברך בשום אופן, כי אף מאנשי רשע ופשע מתרבה כבוד שמים, כי כשהקב"ה נפרע משונאיו, אם בזה העולם, שמו יתגדל ומתקדש ונורא על כל סביביו... רק ההפרש כי בצדיקים שמו מתגדל ומתקדש בשעת קיומן, כי תהלתו בקהל חסידים, כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו, ומאנשי רשע נצמח כבוד שמים בשעת אבודן ולא בשעת קיומן".

מסיים על כך ה"ישמח משה", שלכך נתכוון החכם מכל אדם באמרו (משלי ט ד): "כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה". שכל מה שפעל ה' היה למענהו שיתרבה כבוד שמים, וגם רשע יוצא ממנו קידוש ה': "ליום רעה", כשתתמלא סאתו והקב"ה יפרע ממנו שאז מתקדש שמו יתברך בעולם, נמצא שגם על ידי רשעים מתקדש שמו של הקב"ה.

אלא שיש הבדל עצום בין צדיק לרשע, כי הצדיק מקדש שם שמים על ידי שעובד את ה' בעודו בחיים חיותם, שאז מתקדש שמו של הקב"ה באופן רצוי, שמשמש בחיות שנתן לו הקב"ה כדי לעבוד בה את ה', ואילו הרשע מבזבז את חיותו להשחית ולקלקל, ובהכרח מתקיים "כל פעל ה' למענהו" באופן לא רצוי, על ידי שהקב"ה מענישו ומאבדו מן העולם.

רעיון קדוש זה מצינו גם בדברי ה"חתם סופר" ב"תורת משה" (סוף פרשת וארא) שמפרש כן הפסוק: "כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה". ומוסיף לפרש בזה נוסח התפלה (ובא לציון גואל): "ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים", ואם תאמר הלא גם על ידי הרשעים מתקדש שם שמים בבחינת "וגם רשע ליום רעה", אם כן גם הם נבראו לכבודו.

על כך בא התירוץ: "ונתן לנו תורת אמת", הקב"ה נתן לנו תורת אמת כדי שנקיים מצוותיו בעודנו בחיים, ועל ידי זה יוחיי עולם נטע בתוכנו, כי בעצם חיינו אנו עושים נחת רוח ליוצרנו, אבל הרשעים אין להם תועלת בעודם בחיים, כי רק על ידי מיתתם ומפלתם מתקדש שם שמים.

ב"דרשות החתם סופר" (חלק א דף פד טור ג) ממשיך לפרש בזה נוסח התפלה: "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה", והנה הדברים בלשון קדשו:

"יובן בקיצור, דכל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה, כי הרשע הזה שמבלה עולמו בהבלים ומכעיס הבורא כל ימיו, אין בפועל הזה כבוד להקב"ה ואיך פעל למענהו. אך מכל מקום פתאום יבוא שכרו, ואז יתקדש שם שמים על ידי מפלתו, ויבהלו עליו בני אדם כפועה וסנחריב וכדומה... ועל זאת יתפלל כל חסיד אחר שבראנו לכבודו, יזכנו להיות כבודו במעשינו הטוב, ולא ניגע כל ימינו לריק ח"ו, ולא נלד לבהלה, שלא יהיו תולדות שלנו הבהלה שיביהילו בני אדם עלינו חס וחלילה".

"במעשיהן של צדיקים חפץ"

ועתה בא וראה כי רעיון נשגב זה של ה"חתם סופר" וה"ישמח משה", רמזו חכמינו

אבני נזר: השעיר לה' קירב את ישראל לה', על כן עלה הגורל ביד ימין בבחינת: "ימין מקרבת" השעיר לעזאזל דחה את הפסולת והזוהמא מישראל, על כן עלה הגורל ביד שמאל בבחינת: "שמאל דוחה" חתם סופר וישמח משה: "כל פעל ה' למענהו", כל נברא צריך להשתדל שיתקדש שמים על ידו "וגם רשע ליום רעה", גם על ידי הרשע מתקדש שם שמים על ידי שהקב"ה מביא עליו מפלה במיתתו

שעיר אחד לה' בימין ושעיר אחד לעזאזל בשמאל

בית המקדש, מוטלת עלינו חובת ההתבוננות בעבודת הקרבנות כדי ללמוד מכך לקח נשגב בעבודת ה'.

נקדים מה ששינינו במשנה (אבות פ"ו מ"א): "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו". מתמה על כך ב"ישמח משה" (פרשת ראה), הלא ישנם בעולם הרבה רשעים שהולכים בדרך רעה ואין כבוד שמים מתרבה על ידם אלא להיפך, הנה כי כן איך מתקיים בהם: "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו". ומתרץ בלשון קדשו:

"כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה"

כדרכה של תורה הנדרשת בשבעים פנים, נראה לבאר הענין שהגורל לה' היה צריך לעלות בימין והגורל לעזאזל בשמאל, בהקדם לבאר מהו הלכח שאנו חייבים ללמוד מעבודת הקודש ביום הכיפורים, עם שני השעירים שעיר אחד לה' ושעיר אחד לעזאזל, שהרי אפילו בזמן הגלות אשר בעוונותינו הרבים חרב

בפרשתנו פרשת אחרי אנו למדים על העבודה הקדושה של שני השעירים ביום הכפורים, שעיר אחד לה' ושעיר אחד לעזאזל כפי שכתוב (ויקרא טז ח):

"ולקח את שני השעירים והעמיד אותם לפני ה' פתח אהל מועד, ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת, והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו לעזאזל המדברה".

ופירש רש"י: "ונתן אהרן על שני השעירים גורלות, מעמיד אחד לימין ואחד לשמאל, ונותן ב' ידיו בקלפי, ונוטל גורל בימין וחברו בשמאל ונותן עליה, את שכתוב בו לשם הוא לשם, ואת שכתוב בו לעזאזל משתלח לעזאזל".

והנה מדברי חכמינו ז"ל למדנו כי זכות גדולה היתה לישראל, אם הגורל על השעיר לה' עלה ביד ימינו של הכהן גדול, כמבואר בגמרא (יומא טז): "תנו רבנן ארבעים שנה שמש שבעון הצדיק היה גורל עולה בימין, מכאן ואילך פעמים עולה בימין פעמים עולה בשמאל". עוד מבואר (שם): "תנו רבנן ארבעים שנה קודם חורבן הבית לא היה גורל עולה בימין".

ב"פרדס יוסף" מביא על כך ביאור נפלא בשם הגה"ק בעל "אבני נזר", כי תכלית העבודה של השעיר לעזאזל היא לדחות הפסולת מישראל שנתלכלכו בעוונותם, ולכן לא הקריבו את השעיר "קרבת לה" אלא שלחו אותו לעזאזל המדברה, ככתוב (טז כב): "ונשא השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר". ושינינו על כך במשנה (יומא טז): "ודחפו לאחוריו והוא מתגלגל ויורד ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה אברים אברים".

אך תכלית העבודה של השעיר לה' שהקריבו אותו לה', היא לקרב את בני ישראל לאביהם שבשמים בבחינת "קרבת לה", כי העוונות הם בבחינת מסך המבדיל בין ישראל להקב"ה, ככתוב (ישעיה נט ב): "כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם", ועל ידי הקרבת השעיר קרבן לה' לכפר על עוונות ישראל ככתוב (טז טו): "ושחט את שעיר החטאת אשר לעם... וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאותם", נתקרבו ישראל לאביהם שבשמים.

והנה שינינו בגמרא (סוטה מז): "תנו רבנן לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת", הנה כי כן מבואר היטב מדוע הגורל על השעיר לה' שתכליתו לקרב את ישראל לה', היה ראוי שיעלה ביד ימין בבחינת "ימין מקרבת", ואילו הגורל על השעיר לעזאזל שתכליתו לדחות את הפסולת, היה ראוי שיעלה ביד שמאל בבחינת "שמאל דוחה". אלו תוכן דבריו הקדושים בתוספת ביאור

ז"ל במדרש (ב"ר ב ה) על הפסוק (בראשית א ב):

"והארץ היתה תהו ובהו, אלו מעשיהן של רשעים, ויאמרו אלקים יהי אור, אלו מעשיהן של צדיקים, אבל איני יודע באיזה מהם חפץ, אם במעשה אלו ואם במעשה אלו, כיון דכתיב, וירא אלקים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים".

ותמהו המפרשים, איך יעלה על הדעת שהקב"ה חפץ במעשיהם של רשעים המורדים בו, עד שצריך הוכחה שהקב"ה חפץ במעשיהם של צדיקים ממה שנאמר: "וירא אלקים את האור כי טוב". אך הביאור על כך כמו שכתב ב"יפה תואר" על המדרש שם:

"כי לא יאמר האדם, הלא נודע ה' בארץ כשיעשה משפט ברשעים כמו שנודע בעת שגומל טוב לצדיקים, ולכן סלקא דעתך שישוו לפניו מעשי הרשעים כמעשי הצדיקים [כי משניהם מתקדש שמו של הקב"ה]. לזה אומר כי לא יחפוץ ה' במות רשע כי אם בשובו מדרכיו וחייה, וטוב לו אם יהיו הכל צדיקים".

ויש להוסיף תבלין לבאר מה שהשוו חכמינו ז"ל, מעשי צדיקים לאור ומעשי רשעים לחושך, כי כאשר נתבונן בהבדל שבין אור לחושך, נראה כי האור יש בו תועלת מצד עצמו, שאדם יכול להשתמש בו כדי לראות איך לפלס דרכו, וכן כל הפעולות שאדם צריך לראות מה הוא עושה, אולם החושך אין בו שום תועלת מצד עצמו, שהרי אי אפשר להשתמש בו כיון שאין האדם רואה מה לעשות.

אך לפי זה צריך ביאור מדוע ברא הקב"ה את החושך שאין בו תועלת למראית עין, ויש לומר שהקב"ה ברא את החושך, כדי שיכיר האדם על ידי החושך מעלת האור ויודה להקב"ה על זה, אבל אם הקב"ה היה בורא רק את האור בלי שום חושך, לא היו הנבראים משיגים גודל חסדי ה' שהאיר לנו את העולם באור כי טוב להשתמש בו, והרי זה בבחינת (קהלת ב יג): "יתרון האור מן החושך".

נמצא לפי זה כי האור יש בו תועלת מצד עצמו, שאדם יכול להשתמש בו לעשות כל מיני פעולות, ואלו החושך אין בו תועלת מצד עצמו, אלא התועלת היחידי שיש בו הוא בהעדרו, כלומר רק אחרי שמסתלק החושך ומגיע האור, אנו מבינים ומכירים את גודל מעלת האור, ואכן זה גופא ההבדל בין צדיקים לרשעים.

כי הצדיקים יש בהם תועלת מצד עצמם, שמתקדש שם שמים על ידם בחיי חיותם בעת היותם נמצאים בעולם, ואלו הרשעים אין בהם שום תועלת מצד עצמם שהרי מביאים נזק לעולם, והתועלת היחידי שיש בהם הוא רק אחרי שהקב"ה מאבדם, כלומר רק אחרי העדרם מן העולם, לכן מדמה המדרש מעשי הצדיקים לאור שיש בו תועלת בעת היותו, ואת מעשי הרשעים לחושך שאין בו תועלת רק אחרי העדרו מן העולם.

"יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך"

יומתק להבין בזה אמרי חכמה שאמר החכם מכל אדם (קהלת ב יג): "וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך, החכם עיניו בראשו והכסיל בחשך הולך, וידעתי גם אני שמקרה אחד יקרה את כולם, ואמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל גם אני יקרני ולמה חכמתי אני אז יותר, ודברתי בלבי שגם זה הבל, כי אין זכרון לחכם עם הכסיל לעולם, בשכבר הימים הבאים הכל נשכח ואין ימות החכם עם הכסיל".

לפי האמור הביאור בזה: "וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור

מן החושך", כלומר ההבדל בין חכמה לסכלות הוא כמו ההבדל בין אור לחושך, כי בחכמה ובאור יש בהם תועלת מצד עצמם בהיותם בעולם, ואילו הסכלות והחושך יש בהם תועלת רק אחרי העדרם, כי "החכם עיניו בראשו", להסתכל מראש איך למלא את רצונו של הקב"ה בכל מעשיו, "והכסיל בחושך הולך", כי כל מעשיו בחשכות התאוות של הבלי העולם הזה.

"וידעתי גם אני שמקרה אחד יקרה את כולם", כי בסופו של דבר צריך שיתקדש שם שמים בין מהצדיקים ובין מהרשעים, שהרי כלל גדול הוא: "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו", אם כן בהכרח שמקרה אחד יקרה את כולם, שיתקדש שם שמים על ידי הרשעים כמו על ידי הצדיקים.

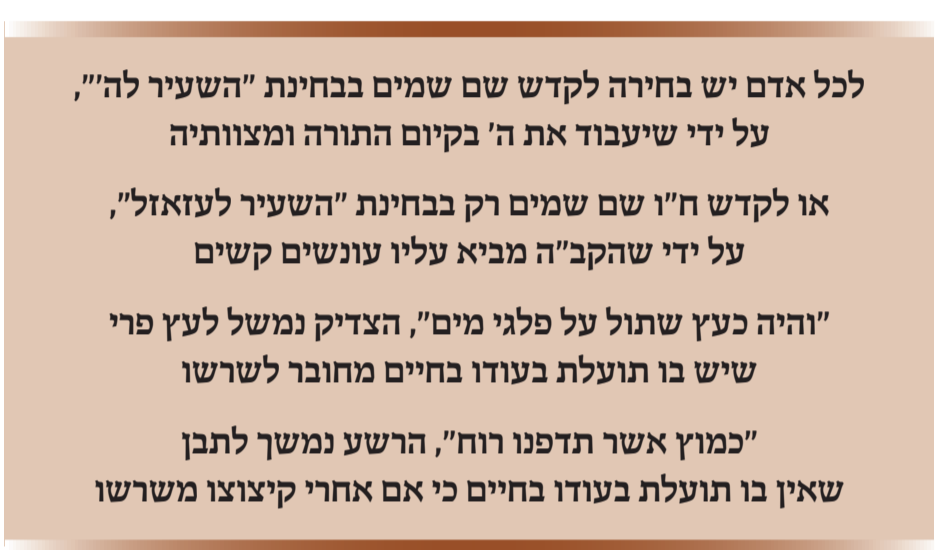
ועל כך מתמה שלמה המלך: "ואמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל גם אני יקרני", שיתקדש שם שמים על ידי הרשע כמו על ידי הצדיק, "ולמה חכמתי אני אז יותר", והרי זו כשאלת

שהקב"ה מבקש מישראל לשמור חוקותיו ומשפטיו: "וחי בהם", כדי שיוכלו לקדש שם שמים בעודם בחיים, ועל זה ביארו חכמינו ז"ל: "ולא שימות בהם", שלא יצטרכו ח"ו לקדש שם שמים במיתתם בבחינת: "וגם רשע ליום רעה".

"והיה כעץ שתול על פלגי מים"

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתח לנו פתח להבין דברי נעים זמירות ישראל במזמור הראשון שחיבר בספר תהלים:

"אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יגהה יומם ולילה", כלומר אשרי האיש שלא הלך בעצת רשעים לקיים: "כל פעל ה' למענהו" בדרך הרשעים, שמתקדש שם שמים על ידם בשעה

המדרש: "איני יודע באיזה מהן חפץ יותר", במעשי צדיקים או במעשי רשעים, שהרי בין מהצדיקים ובין מהרשעים מתקדש שם שמים, ואיזה תועלת יש במעשה צדיקים יותר ממעשה רשעים.

שהקב"ה מאבדם מן העולם, אלא בחר לקדש שם שמים בעודו בחיים על ידי שעוסק בתורת ה' יומם ולילה.

ומפרש התועלת הגדולה שבחר לקדש שם שמים בדרכם של צדיקים ולא בדרכם של רשעים: "והיה כעץ שתול על פלגי מים, כי אז הוא נמשל לעץ פרי השתול על פלגי מים, שהתועלת בו הוא בעודו בחיים מחובר לשרשו, "אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול", וכמו כן הצדיק יש בו תועלת גדולה שמתקדש שם שמים על ידו בהיותו בחיים, ולכן הוא זוכה לשכר בעוד בחיים: "וכל אשר יעשה יצליח".

"לא כן הרשעים כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח", שהם דומים למוץ של תבן שאין בו שום תועלת בשעה שהוא מחובר לארץ, כי אם אחרי שנעקר משורש חיותו, שאז אפשר להשתמש בו על ידי שנשרף באש שמדליקים בו, "על כן לא יקומו רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים", כי על אף שגם מהרשעים מתקדש שם שמים כמו מהצדיקים אין שום דמיון ביניהם.

"כי יודעה' דרך צדיקים" – "יודע" הוא לשון חיבה, [כמו שפירש רש"י בפסוק (בראשית יח ט): "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו" - "ידעתיו לשון חיבה"], כלומר הקב"ה אוהב דרך צדיקים ששם שמים מתקדש על ידם בעודם בחיים, "ודרך רשעים תאבד", הדרך והתכלית של הרשעים הוא רק "תאבד" - לאבדם ולהרגם כי רק בכך מתקדש שם שמים על ידם.

יומתק לפרש בזה מה שמבטיח הכתוב על לעתיד לבוא (ויקרא כו ד): "ועץ השדה יתן פריו". ופירש רש"י בשם התורת כהנים: "ועץ השדה, הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות". כלומר אפילו רשעי ישראל שבעולם הזה הם בבחינת אילני סרק שאינו נותן פירות, כי שם

שמים אינו מתקדש על ידם בחיותם רק אחרי מיתתם, יתעלו לעתיד לבוא כי מלאה הארץ דעה את ה', וגם הם יתנו פירות שיתקדש שם שמים על ידם בחיים חיותם.

שעיר אחד לה' ושעיר אחד לעזאזל

מעתה יאיר עינינו וישמח לבינו להבין מעט מזעיר עבודת הכהן גדול ביום הכיפורים, לבחור את שני השעירים שעיר אחד לה' ושעיר אחד לעזאזל, כי יש בכך רמז ברור על שתי הבחינות שכל הנבראים צריכים לקדש שם שמים בבחינת: "כל פעל ה' למענהו". אלא שהבחירה ניתנה בידי האדם אם לקדש שם שמים בבחינת "שעיר אחד לה'", על ידי שיעבוד את ה' ויקדש את כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו לקיים כל מצוות ה', או לעבור ח"ו על מצוות התורה אשר אז יצטרך לקדש שם שמים בבחינת "השעיר לעזאזל", על ידי שיביא עליו הקב"ה מפלה בבחינת: "וגם רשע ליום רעה".

לכן צוה הקב"ה להביא שני השעירים ביום הכיפורים, שעיר אחד לה' כדי לכפר על אותם שבחרו לקדש את השם על ידי קיום התורה והמצוות, שהרי כבר אמר החכם מכל אדם (קהלת ז כ): "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". ושעיר אחד לעזאזל כדי לכפר בכך על אותם שעברו על התורה, ומצד הדין היו ראויים שיתקדש שם שמים על ידי שיקבלו עונש קשה בבחינת השעיר לעזאזל, אלא שהקב"ה נתן לנו ברוב רחמיו וחסדיו דרך תשובה, כדי שנוכל לכפר על כך בהקרבת השעיר לעזאזל שהוא תמורת העונש שהיה צריך לבוא על האדם.

יומתק לפרש בזה רמז הכתוב: "והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו לעזאזל המדברה". וצריך ביאור לשם מה הדגיש הכתוב: "יעמד חי לפני ה'". אך לפי האמור מגלה לנו הכתוב תכלית השעיר לעזאזל, כדי לכפר בכך על החוטא שלא יצטרך לקדש שם שמים במיתתו, אלא "יעמד חי לפני ה'", שיוכל לעמוד לפני ה' לקדש שמו יתברך בחיים חיותו.

הנה כי כן ירווח לנו להבין מה שגילנו לנו חכמינו ז"ל, כי אם הכהן גדול היה ראוי לכך עלה הגורל על השעיר לה' ביד ימינו והגורל על השעיר לעזאזל ביד שמאלו, על פי הידוע כי יד ימין הוא בבחינת מדת החסד ויד שמאל הוא בבחינת מדת הגבורה, ומקור הדבר בתיקוני זהר במאמר פתח אליהו (הקדמה יז): "חסד דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא".

והנה אותם בני אדם שבחרו לקדש שם שמים בבחינת שעיר אחד לה' על ידי קיום התורה והמצוות בעודם בחיים, עמהם מתנהג הקב"ה בבחינת יד ימין שהיא מדת החסד, על ידי ששומר עליהם שלא יאונה להם שום רע, על כן מן הראוי שיעלה הגורל על השעיר לה' ביד ימין, אבל אלו בני אדם שבחרו ח"ו שלא לעבוד את ה' ולקיים רצונו, עמהם מתנהג הקב"ה בבחינת יד שמאל שהיא מדת הדין הגבורה, על כן היה ראוי שיעלה הגורל על השעיר לעזאזל ביד שמאל, לרמז שהוא מכפר על אותם שהיה צריך להתנהג עמהם במדת הדין.

היוצא לנו מכל זה, שהחובה מוטלת עלינו לשנן השכם והערב, מה ששינינו במשנה: "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו", ועל כך אנו מתפללים: "ותן חלקינו בתורתך", שיאיר לנו הקב"ה למצוא את חלקינו בתורת ה', כדי שנקדש שם שמים בעולם על ידי עסק התורה וקיום המצוות בבחינת השעיר לה' מתוך אריכות ימים ושנים טובות.